

que indueixi a modificar les conclusions sobre el problema present. En català *batayola* es documenta des de 1354 com a nom de la barana que es posava sobre les bordes del vaixell. Jal cita de l'inventari de l'ormejament («grèement») de la galera Sant Nicolau, armada a Bna. (A. C. A., n.º 1541, i *Bibl. de la Mar.*, n.º 14255-3): «2. item, *batayoles* fornides ab sàgoles, de popa a proa, de dues bandes ---» (*Gloss. Naut.*, 269). N'hi ha molts exs. del S. xv en *AlcM* i *DAG*; se n'hi afegeixen dos més de 1489 dels inventaris de les Drassanes p. p. Molinè, en l'ed. del *Consolat de Mar*, pp. 369-70.

Des del segle XVI, el control de la marina de guerra i d'ultramar la varen portar castellans, fins i tot a Barcelona, i usant terminologia nostra, i així fan constar el 1569: «remiches --- filares y filaretas, *batallolas*, escálamos --- y todos los demás repartimientos --- como es de costumbre, vale en Barcelona, puesto en la mar, 2600 libras» (Jal, 742b); després consta en cast. *batallola* el 1570 i 1629, però de nou amb la -y. 20 dialectal nostra, *batayola* el 1786. S'anomenava així, perquè en la batallola es col·locava una renglera de pavesos darrere la qual es cobrien els soldats en acostar-se a la nau enemiga, per defensar-se dels trets de ballesta o de foc llançats per l'adversari i preparar-se uns i altres per a l'abordatge, veg els gravats de Jal, als dos llocs citats.

Més tard les altres llengües: fr. *bataillole* no apareix fins a 1547-1559, i l'it. *battagliola* només el 1607. El dicc. de Minsheu (1621), s. v. *batallola*, testifica que els soldats combatien des de la *batayola*, i els diversos autors francesos citats per Vidos provenen que els pavesos col·locats al llarg de la *batallola* s'usaven per parapetar-s'hi.

Per raons fonètiques les formes cast. i francesa han de ser manlevades d'una altra llengua romànica, que en el cas del cast., tothom veu que ha de ser la nostra, com reconeix el mateix Vidos, *Storia delle Parole Marin. Fr.*, 240-2, i *ARom.* xiv, 140-1; i quant al francès, la cronologia també prova que ha de tenir la mateixa provenença, a través de la llengua d'oc.

Ja llavors conclouia: «Té el mateix origen el cast. *batatabola* 'gatzara', documentat des del *Lazarillo* de Luna, significat que s'explica pel fragor del combat i per la cridòria de la xurma i els assaltants, que es llançaven des de la batallola, en el moment de l'arrambatge. N'hi ha una variant amb metàtesi, *tabaola*, freqüent en el S. XVIII, i ja emprada sovint per Quiñones de Benavente, també per Polo de Medina; i blasmada o ridiculitzada com a vulgar, i fins absurda, en molts passatges de Quevedo».

En català la falta de literatura publicada, d'aquest caràcter, fa que no es documenti fins més tard en aquest sentit popular i afectiu. Fins a les Trobes forjades a mj. S. XVII sota el nom de «Mossèn Febrer», on surt *tabaola* en les trobes 321 i 197: «Quant los rebels, tirànicament, / ser senyors volien, e ab gran *tabaola* / lo regne alteraben ---». Això és el que recolliren els lexicògrafs valencians, des de Sanelo: «*tabaola* de moros: turba de moros» (I, 129v., i el comentari

que en donà En Gulsoy, p. 353-4). Per més que les Trobes siguin un text falsificat, són del segle XVII; i això no significa que l'expressió no hagués estat corrent en català des de molt abans, i especialment entre valencians; sinó que la supressió de la literatura popular satírica, després de la guerra de les Germanies, fa que no en tinguem dades escrites sinó a través de la literatura germanesca i ajargonada en llengua castellana, a la qual hagué de passar des de la nostra.

El cas és que després ja només trobem en català la forma contracta *tabola*, que en el S. XVIII ja s'havia generalitzat en el parlar familiar, fins i tot de la noblesa. L'usa a cada pas el B. de Maldà: «Ja començava a haver-hi alguna *tabola* de gent baix al patí», «començant-se lo ball --- havent-se anat a casa Solà per eixir-se de mal de cap, lo Pare Jaume --- que no li agraden semblants *taboles* ---», «Aquell Congrés --- de Lille --- los assumptos de pau, si és que puguen, amb la nova gran *tabola* i broma endimoniada en França ---» (*Coll.* B. V., 100.5, 100.1f., 82).

Després seguim trobant-lo en autors i textos de caràcter humorístic i populatxer, com en els valencians Martí Gadea (*Tipos y M. Terra del Xè* II, 296) i Martínez Martínez (*Coses de la meua terra*, 161); o en *Gatades* de Pitarra: aquest en la frase *fer tabola a algú* 'donar conversa, entretenir' (on hi ha contacte amb *donar o fer TABA*, veg. aquest): «Déu te quart. / No sé: he fet un xic tart, / perquè 'n Pau m'ha fet *tabola*» (*Les Carbasses de Montroig*, *Gat.* II, 35); o també com adjectiu (cf. *tabalot* a *TABAL*): «Veyent-me jo viuda y sola / ab ell, que era molt *tabola* / y aquesta, que també ho era; / molts me van aconsellar, / veyent-li disposició, / que ab la noya 'm quedés jo / y a n'ell l'enviés a estudiar» (*L'Esquella de la Torratxa*, *Gat.* I, 45).

Però aviat apareix també en escriptors d'estil més elaborat i de to normal: «Éram d'istiu --- / Lluny, lluny, encara retrunyia / lo dingo-dango del migdia: / la minyona que'n havia duyt dinar als llogats, / ja'l drap plegava, y la cassola, / y ells, tot ribent y fent *tabola*, / pipa y foguer de la barjola / tot trayent, li parlaven dels seus enamorats» en un poema juvenil de Verdguer (*Lo Rabeig*, O. C. *Pop.* XXIX, 187.3f.). «A casa seva la *tabola* no s'acabava mai, y d'escenes com aquesta, dos per tres n'hi havia», Genís Aguilar (*Sota un tarot*, *J. Flo.* 1876, 312). «Diumente batejan. Quina *tabola!* Eh, tu? ---», Pons Massaveu (*Colla del C.* IX, 98). «El dia de nadal --- hi hauria una rica foguera, hi hauria xiquets que farien *tabola* alegre, amb cançons i rioles, que tocarien la pandorga ---», Enric Valor («Jornada», *Val.* 18-XII-62).

Avui el mot s'estén en la forma contracta a tot el domini lingüístic, des del Migjorn valencià fins al cap dels Pirineus centrals: Benasc «*atabola*: bulla ---», Ferraz, p. 99. I el Rosselló: aquí però s'hi conserva rastre de la -i- originària de *batayola*: passant per *bà(e)ióla*, la metàtesi conduí aquí a *tibóla* > *tibóla* (Grandó, *Misc. Fabra*: «*tibola*: tabola, tiberi»). No ens hem d'estranyar que en aquest mot el pas de -yl- a -i- tingui més extensió que la normal, estenent-se fins i tot